

Υλη στην οποία αναφέρεται το παρόν κριτήριο:

ΘΕΩΡΙΑ:

1. ΠΕΙΘΩ (ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ)
2. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΥΞΗΣ ΠΑΤΡΑΓΡΑΦΟΥ
3. ΣΥΝΟΧΗ - ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ
4. ΠΡΟΘΕΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
5. ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ
6. ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ
7. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ:

1. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
2. ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
3. ΓΛΩΣΣΑ – ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
4. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
5. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ – ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ
6. ΝΕΟΤΗΤΑ - ΕΦΗΒΕΙΑ

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ (*)
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Η εκπαίδευση της αμάθειας

Τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευσή μας πήρε νέα χαρακτηριστικά. Οι μαθητές μας στο λύκειο «οικοδομούν» τη γνώση τους στο τρίγωνο «σχολείο – φροντιστήριο – ιδιαίτερο», «ροκανίζουν» την εφηβεία τους με «γερμανικά ωράρια» ασκήσεων και εξετάσεων, επιβαρύνουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό κι όμως δεν μαθαίνουν. Αυτό εύκολα διαπιστώνεται, καθώς τα γραπτά, ακόμη και αριστούχων μαθητών, χαρακτηρίζονται από ασυνταξίες, εκφραστικές αδυναμίες και γνωστικά κενά.

Φυσικά, το φαινόμενο αυτό δεν έχει μόνο σχολικά αίτια. Αυτό μπορεί κανείς εύκολα να το καταλάβει, όταν αναλογιστεί ποια είναι τα πρότυπα που σήμερα, στην «κοινωνία της γνώσης» και «των δικτύων», προβάλλονται στους νέους ανθρώπους: ο ατομισμός, η απόρριψη της συλλογικής δράσης, η απαξίωση της συμμετοχής στα κοινά, ο αχαλίνωτος ανταγωνισμός, η λογική «ο καθένας για τον εαυτό του και ο θεός για όλους», ο χρησιμοθηρικός χαρακτήρας της γνώσης, όλα αυτά και άλλα πολλά αποτελούν από μόνα τους τις «έξυπνες βόμβες» στα δίκτυα της μάθησης.

Η κρατούσα αντίληψη για την παιδεία επιβαρύνεται με την πρόσδοση ενός εργαλειακού χαρακτήρα στη γνώση, καθώς ταυτίζει τη «μόρφωση» με την παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων χρηστικού χαρακτήρα, δηλαδή άμεσα εφαρμόσιμων στην αγορά εργασίας. Να η ιδέα που «ξύνει» τη γνώση ως συλλογικό εργαλείο ερμηνείας

και αλλαγής του κόσμου και τη μεταλλάσσει σε γνώση ως στενή εφαρμογή για την επίτευξη του ατομικού στόχου που στοιχίζεται με τις έννοιες «κόστος» - «κέρδος». Εδώ η γνώση έχει εφαρμοσμένη και μόνο διάσταση και μετατρέπεται σε «δεξιότητα», ενώ η σχολική ύλη είναι εξαρχής προορισμένη για τον «σκουπιδοτενεκέ» της μνήμης την επομένη των εξετάσεων.

Στο σημερινό σχολείο είναι ιδιαίτερα αναβαθμισμένη η επιλεκτική λειτουργία εις βάρος της μορφωτικής. Η εντατικοποίηση των σπουδών μέσα από την εξετασιομανία που διαπερνά όλο το σχολικό πρόγραμμα δεν αποτελεί παρά την νεκρολογία της επαφής του μαθητή με την ουσία της γνώσης, καθώς μεταλλάσσει τη μαθησιακή διαδικασία σε μεθοδολογική εκγύμναση.

Οι δήθεν εκσυγχρονιστικές μορφές αξιολόγησης των μαθητών, που σε άλλες χώρες έχουν εφαρμοστεί εδώ και δεκαετίες και σήμερα αμφισβητούνται έντονα, με την κατάταξη των ερωτήσεων σε κατηγορίες διδακτικών στόχων, αντιβαίνουν στην αρχή της ολότητας και υπονομεύουν βασικές αρχές ανάλυσης και δομικής προσέγγισης του κειμένου. Με άλλα λόγια, η ανάλυση – κατάτμηση μετατρέπει το κείμενο σε «σφάγιο» που περιμένει τον ανατόμο του. Θραύσματα γνώσεων και επιλεκτικής μνήμης που δεν είναι παρά μια από τις μορφές που παίρνει η ικανότητα συγκράτησης πληροφοριών που δρομολογείται στα ίδια ίχνη της αποστήθισης την οποία υποτίθεται ότι έρχεται να ανατρέψει. Με αυτή τη διαδικασία απονεκρώνεται κάθε προσπάθεια εμβάθυνσης, κατανόησης, αμφιβολίας, αμφισβήτησης, εξαφανίζονται το γιατί και το διότι, καταστρέφεται κάθε δυνατότητα για συλλογική αφήγηση, συνολική εικόνα της φύσης και της κοινωνίας.

Χρήστος Κάσικας, Ελευθερουτία (διασκευασμένο)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Εγκώμιο της αυτομόρφωσης

Ζούμε σε καιρούς που η γνώση συνδέεται αυτόματα με τη συσσώρευση πτυχίων και τίτλων. Τα πιστοποιημένα προσόντα κυκλοφορούν γύρω μας με τόση άνεση, που νομίζεις πως βρίσκεσαι στην πιο «σπουδαγμένη» χώρα, σε ένα έθνος ταγμένο με φανατισμό στην εκπαίδευση των τέκνων του. Σκέφτομαι, βέβαια, τη σχέση που μπορεί να έχει η μόρφωση με την επιθυμία και τη δημιουργική φαντασία, όχι μόνο με την ανάγκη. Αυτό που καμιά φορά το λέμε, «να έχεις όρεξη για κάτι». Προσοχή όμως: η δημιουργική φαντασία που δεν σε αφήνει να βολεutείς στην αδιάφορη κατανάλωση πληροφοριών έχει και αυτή τη δική της πειθαρχία. Δεν είναι το γνωστό χάος των περιστασιακών μας «θέλω», αλλά σημαίνει να επικεντρώνεσαι σε αυτά που αγαπάς.

Από την άλλη, αυτομόρφωση δεν μπορεί να είναι και η απεγνωσμένη προσπάθεια να διακριθείς ή να διαφέρεις σε μια κοινωνία «ομοίων». Πολύ πιο σημαντική μου φαίνεται πως είναι η μεγάλη εσωτερική ελευθερία που σου προσφέρει η αυτομόρφωση. Το γεγονός, ας πούμε, ότι κάτω από τα πόδια σου ανοίγονται κι άλλοι κόσμοι και ότι με τον χρόνο σου γίνονται απαραίτητοι.

Το κλειδί της αυτομόρφωσης είναι όμως πάντα η διάθεση για το επιπλέον, **δηλαδή** γι' αυτό το βιβλίο που δεν θα το βρεις στη βιβλιογραφία που θα σου δώσει ο καθηγητής ή στις πρώτες, απλές πληκτρολογήσεις στο Google. Δεν πρόκειται, φυσικά, για κάτι απόκρυφο, προορισμένο για μνημένους (αυτά είναι ανοησίες), αλλά για κάτι που το ξετυλίγεις σε όλη σου τη ζωή, χωρίς να μάθεις ποτέ τον λόγο. Νομίζω ότι αυτό ακριβώς το στοιχείο χάνεται σε μεγάλο βαθμό. Εγώ, τουλάχιστον, το συναντώ όλο και πιο σπάνια γύρω μου. Κυριαρχεί, αντίθετα, η άχαρη νοοτροπία της ρηχής προσαρμογής στα στάδια ενός βιογραφικού. Οτιδήποτε δεν είναι πτυχίο ή ένα «αποδεικτικό» καθοδόν για πτυχία και τίτλους, αντιμετωπίζεται αδιάφορα. Και οι άνθρωποι περιμένουν υπερβολικά πολλά ως έτοιμα πακέτα πληροφορίας με κωδικούς πρόσβασης και εύκολους αλγόριθμους. Δεν τους ενδιαφέρει το ψάξιμο και η περιπέτεια της ανακάλυψης. Για μένα, η αυτομόρφωση είναι μία από τις όψεις μιας πραγματικά φιλελεύθερης κουλτούρας των ατόμων. Τη βλέπω ως αντίβαρο στη συρρίκνωση της φαντασίας και στους πανικούς της εποχής που στεγνώνουν τη γλώσσα.

Φυσικά, η αυτομόρφωση δεν σε κάνει πιο ανταγωνιστικό ούτε όμως και περισσότερο αλληλέγγυο και συνεργατικό άνθρωπο. Δεν προωθεί το ένα ή άλλο κοινωνικό σχέδιο. Μοιάζει ωστόσο με ένα υπόλοιπο ανιδιοτέλειας σε έναν κόσμο όπου η ιδιοτέλεια παράγει οικονομικές αξίες και κλονίζει κοινωνικές σχέσεις την ίδια στιγμή. Δεν μπορεί, **βέβαια**, να υποκαταστήσει τις θεσμικές και συλλογικές πειθαρχίες – τα αναγκαία μαθήματα

της πρακτικής ζωής. Μπορεί, όμως, να κάνει ξανά τη γνώση χαρούμενη και πιο γενναιόδωρη. **Εκτός των άλλων**, οι «αυτομορφωνόμενοι» μαθαίνουνε κάτι πολύτιμο: να μην πλήττουμε από τον ίδιο μας τον εαυτό. Πηγαίνοντας προς τη σοφία των άλλων, κόβουμε δρόμο και απολαμβάνουμε περισσότερο τη διαδρομή από τον στόχο. Εμπλουτίζουμε, **εντέλει**, μια βιογραφία και όχι απαραίτητα τα μπούλες ενός βιογραφικού.

Νικόλας Σεβαστάκης

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Τόλης Νικηφόρου, «μαθητεία, 1»

μαθαίνω μια ζωή την αλφαβήτα
γλιστρώ στην επιφάνεια των γραμμάτων
με την παρήγορη ψευδαίσθηση
ότι θα φτάσω στο ωμέγα κάποτε
όπου ενεδρεύει όμως αναπόφευκτα
το ωκεάνιο και πάλι άλφα

5

με τις καμπύλες του
τον κύκλο του
τον πρώτο κι ίσως τελευταίο βηματισμό του
τις απροσμέτρητες στον χωροχρόνο
διαστάσεις του

10

γύρω απ' το άλφα περιστρέφομαι
στο αιμοσφαίριο αυτό βυθίζομαι
όπως σε αιώνια μήτρα
πύλη του κόσμου και του άδη
έσχατο όριο της δικής μου επίγνωσης

15

η αρχή της μαθητείας μου
δεν έχει τέλος

(Από τη συλλογή Την κοκκινόμαυρη ανεμίζοντας της ουτοπίας, Νέα Πορεία, 1997)

Θέματα

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά σε 70-80 λέξεις τους λόγους που οδηγούν στη σύγχρονη εκπαιδευτική κρίση σύμφωνα με τον συγγραφέα του **Κειμένου 1**.

(Μονάδες 20)

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση τα **Κείμενα 1 και 2**, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**.

α. Οι μαθητές συχνά αδυνατούν να εκφράσουν συγκροτημένα τις σκέψεις τους, παρά την επιτυχία τους στις εξετάσεις. (Κείμενο 1)

- β. Το υπάρχον αξιακό σύστημα επηρεάζει αρνητικά τη σχέση των νέων με τη γνώση. (Κείμενο 1)
- γ. Οι σύγχρονες μορφές αξιολόγησης βοηθούν τον μαθητή στην ανάλυση και στην επεξεργασία ενός κειμένου. (Κείμενο 1)
- δ. Η αυτομόρφωση είναι η προσπάθεια διαφοροποίησης σε μια μαζοποιημένη κοινωνία. (Κείμενο 2)
- ε. Η αυτομόρφωση λειτουργεί ως αντιστάθμισμα στον περιορισμό της φαντασίας. (Κείμενο 2)

(Μονάδες 10)

B2. Ο συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο του **Κειμένου 1** («Οι δήθεν εκσυγχρονιστικές μορφές... της φύσης και της κοινωνίας».) χρησιμοποιεί, μεταξύ άλλων, ως μέσο πειθούς και την ειρωνεία. Να εντοπίσετε **δύο χωρία** στα οποία γίνεται εμφανής η ειρωνική του διάθεση (Μονάδες 06) και να εξετάσετε την αποτελεσματικότητά της. (Μονάδες 04)

(Μονάδες 10)

B3.α. Από την άλλη, δηλαδή, βέβαια, εκτός των άλλων, εντέλει.

Να γράψετε τι δηλώνουν οι παραπάνω διαρθρωτικές λέξεις - φράσεις του **Κειμένου 2**, κάνοντας αναφορά και στα νοήματα που αυτές συνδέουν σε κάθε περίπτωση.

(Μονάδες 10)

B3.β. Στο ακόλουθο απόσπασμα της τελευταίας παραγράφου του **Κειμένου 2: «Εκτός των άλλων... βιογραφικό»**, χρησιμοποιείται το α' πληθυντικό πρόσωπο. Να αιτιολογήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή του συντάκτη.

(Μονάδες 05)

Γ1. Ποιο είναι, κατά την άποψη σας, το βασικό θέμα του **Κειμένου 3**; Να απαντήσετε αξιοποιώντας **3 κειμενικούς δείκτες**. Ποια είναι η προσωπική σας θέση για το θέμα αυτό;

(Μονάδες 15)

Δ1. Αξιοποιώντας δημιουργικά το περιεχόμενο του **Κειμένου 2** και λαμβάνοντας υπόψη τις προσωπικές σας εμπειρίες, να συντάξετε ένα άρθρο 350 – 400 λέξεων για το ιστολόγιο του σχολείου σας, στο οποίο θα αναφέρετε την αξία της αυτομόρφωσης για το άτομο. Στη συνέχεια, να παραθέσετε τρόπους με τους οποίους εσείς προσωπικά επιδιώκετε την αυτομόρφωση.

(Μονάδες 30)

(*) «Το παρόν κριτήριο εξέτασης συντάχθηκε από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελεί πνευματική τους ιδιοκτησία.

Η χρήση του εκτός Φροντιστηρίου επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από τον Νόμο κυρώσεις.»